

МИЦЕН

У ЗЕМЉИ ПАТУЉАКА

24

У ПОСЛЕДЊЕМ ТРЕНУТКУ

полетео је преко залива. Пола пута су већ превалили. Да ли ће успети?

— Погледај! Земља пред на-

а затим се, кад су о површину океана ударила оштећена врата отвора за избацивање бомби, преломило надвоје као да је од трске.

Лок је осећао како све више тоне у непознате дубине, док је свест лагано чилела из њега. Свега је нестало сем једне сићушне светле тачке која је титрала негде испред његових повија. Осећао је да то није права светлост, већ једини остатак његове свести која се гасила. Знао је да ће нестанак те светлости значити и његов крај. Чинило му се да је стигао на дно океана. А тада, мада је изгледало да се светла тачка његове свести губи у даљини, тамна вода око њега почела је да постаје светлија. Иако је притисак на плаћа сад био лакши, више није могао да задржи дах. Готово у истом тренутку кад су му се уста и против његове воље отворила, избио је на површину. Био је жив. Није због тога осетио никакво олакшање. Само чуђење.

Брзо се обазревши око себе, угледао је реп и предњи део трупа авиона како пливају на приличној отстојању од њега, док се гумени чамца за спасавање, ношен струјом, брзо удаљавао према југу.

Високо изнад њега, три „Москитоса“ кружили су као узнемирене птице. Испред њега била је обала. Неподношљиво близу, а ипак недоступна. Никаквог изгледа да стигне чамца, јер се овај све више удаљавао. Али, можда би могао да доплива до предњег дела авиона, који ће се, захваљујући празном бензинском резервоару, бар извесно време држати на води. Први покрет рукама донео му је паклене муке. Зар је могуће осећати такав бол а не изгубити свест? Ноге су му биле потпуно непокретне. Затворио је очи и стегао зубе, покушавајући да из своје свести искључи све

остало сем мисли да стигне до олупине авиона. Кад је отворио очи, био је пред њом. Спасен — бар за извесно време. Тада је први пут помислио на Николсона и застидео се себе самог. Али, од навигатора није било ни трага ни гласа.

Махао је рукама и очајнички дозивао

Од првог покушаја да се успне у разбијену пилотску кабину морао је одустати. Није могао да издржи бол. Онесвести се од њега и пасти у воду. А то би био крај. Тада се сетио своје чутурице с ракијом. Била је пуна, јер је своје оскудно следовање чувао за црне дане. Један гутљај из ње повратио му је снагу и он се, угушујући бол, најзад нашао на олупини. Један једини „Москито“ кружио је сад на висини од око 700 метара. Најзад, и он је одлетео према северу. Натраг у базу. База! Мали раскрчен простор у цуанглама Бурме, који се за њега изненада претворио у најжељеније место на свету.

Његов авион постепено је тонуо. Вода му је већ сезала до колена. Није хтео ни да мисли колико ће се још празни резервоари држати на површини. Био је жедан. Изнад његове главе налазило се, прикачен за нарочите куке, мали резервоар с водом. Покушао је да га откочи. Без успеха. Умирао је од жеље за гутљајем воде. Вода је била ту, а није је могао досећи.

Изненада је постао свестан неког зујања. Два „Спитфајера“ кружила су над њим. Дошли су по њега! Напрегнуто их је пратио погледом, очекујући да се спусте ниже. Али, они су остали на истој висини. Нису му чак ни махнули крилима. Значи нису га видели. Махао је лудачки рукама и очајнички дозивао. Куда су

се сад упутили? Према југу? Траже онај проклети гумени чамца за спасавање. Луде, па у њему нема никога! Ја сам овде! У авиону!

Вода му је већ била до јаса. Мора да сад брже продире у резервоар. Колико још? Можда један час. А онда ће авион, заједно с њим, потонути на дно.

Поново зујање. Затворио је очи, замисљајући да би то могао бити моторни чамца. Међутим, то су опет била она два „Спитфајера“. Овога пута спустили су се ниско и махали крилима. Он није имао снаге да им узврати махањем. Ипак, били су му бар утеха: неће умрети потпуно усамљен. Али, зашто нису послали моторни чамца? Видео је како се митраљезац у репу авиона нагиње и баца нешто. Гумени чамца! Лепо је то од њега, али је потпуно бескорисно. Зар они не знају да је он поврешен? Зар не знају да три паклене муке при најмањем покушају да се на свом седишту уздигне макар и сантиметар.

Океан је постајао све узбурканији

Почињао је да жели да авион оду, да га оставе његовој судбини. Опроштај са животом биће лакши без сведока. Они горе у авиону потсећали су га на живот и на радости које живот пружа.

Вода му је стигла већ до врата. Понекад, кад би на олупину налетео талас, морао је чврсто да затвори уста да му вода не би продрила у плућа. Океан је постајао све узбурканији.

Звук неке непознате машине придружио се зујању „Спитфајера“. Срце му је дивље залупало кад је угледао да се приближава један хидроавион. Спасен је! Узбуђење му је, као удар електричне струје, потресло читаво тело. Хидроавион је почео да кружи око олупине. Зашто се одмах не спусти? Због таласа, можда. Али, пилот се, после дужег круже-

ња, ипак спустио, на неких тридесетак метара далеко. Бојени се вероватно судара са олупином, није се приближавао, већ је, сад на води, наставио да кружи. На крилу хидроавиона појавио се један човек одевен у „Ме Вест“, пнеуматичко одело које се, као балон, може надувати. Човек је држао конопца у руци. Забога, они намеравају да га ухвати ласом! Човек у „Ме Вест“ баца уље, али оно паде далеко од Лока. Глуши, проклети идиоти! Има на себи „Ме Вест“ — зашто не скочи у воду и извуче га? Можда се боји ајкула? Он је у води ко зна колико дуго, а ниједном није помислио на ајкуле.

Хидроплан је начинио још један круг око њега. Још једном је ласо био бачен, али је опет пао предалеко. Трећи круг — и трећи промашај. А за сваки круг хидроплану је био потребан читав минут. Удариће се док они тако круже и покушавају да га, као дивљег коња, ухвати ласом.

Морао је да држи главу забачену, јер му је вода сад допирала до уста. Пет, шест, седам пута ласо је био бачен. Осми пут, кад му је вода већ продирала у ноздрве, ласо је пао око његових рамена. С муком је спустио омчу ниже, тако да му је дошла испод пазуха, и већ у идућем тренутку осетио је како га вуку кроз воду. Пустно је да га као врећу подигну на крило и увуку у авион. Лежао је, чуђећи се како је уопште поднео толике болове а да није издахнуо.

У време јапанске капитулације Лок се још налазио у болници у Рангуну. Јер, како је при првом прегледу установљено, њему се приликом несреће сломила кичма, напредла лобања, сломила десна нога у чланку, тешко му је било поврешено лево колено, а о огреботинама и убојима да се и не говори. Касије је дознао да је у води провео пет часова и двадесет минута.

У лето 1945, док је Европа славила победу, на Далеком Истоку још је беснео рат. Седамнаестог јула, неких четрнаест дана пре Хиросиме, са једног аеродрома у Централној Бурми узлетела су четири ловца-бомбардера типа „Москито“, са задатком да бомбардују једну железничку станицу преко које су се јапанске снаге у Доњој Бурми снабдевале храном и ратним материјалом. Задатак су успешно обавили, али је изнад самог шља авион чију су посаду сачињавали пилот Чарлс Лок и навигатор Николсон био погођен противавионским зрном, и то баш у резервоар с горивом.

ма! — узбуђено је повикао Николсон.

Занста, на десет миља испред њих назирала се обала. Успех! Али, у истом тренутку мотор је застењао, забректао и — престао да ради. Ни капи бензина више није било.

— Морамо се спустити, — јавио је Чес пилотима осталих авиона.

— Много среће, Чес! — одговорили су му.

Њихове жеље нису се испуниле. Кружећи изнад Чеса, видели су како је његов авион додирнуо воду најпре репом,

БОРБА ЗА ФЛОРИНУ ПЛАНЕТУ ОСУЂЕНУ НА ПРОПАСТ

Роман од И. АСИМОВА

(6)

Валона је још оклевала, а затим рече:

— Он каже да су сви на Флорини осуђени на пропаст и да ће сви умрети.

— Да ли ти је казао у чему је та опасност?

— Каже да не зна. Рекао ми је само да се сећа да је то знао пре него што је постао ово што је сада. И каже да се сећа да је некад имао неко веома важно занимање, али ја то нисам могла да разумем.

— А како ти је описао то своје занимање?

— Рекао ми је да је... анализирао Ништа. На та великим Н.

Валона је извесно време очекивала Теренсов одговор, а затим је похурала да објасни:

— Анализирали, то значи раставити на делове, и...

— Да! Знам већ шта значи та реч, девојко.

Валона је са стрепњом посматрала замисљеног градоначелника.

— Знате ли бар ви, начелнице, о чему то Рик говори?

— Можда, Валона.

— Али, како се може ништа чинити са тим Ништа?

Теренс устаде. Осмењивао се некако чудно.

— Зар ти, Валона, не знаш да је највећи део Галаксије углавном баш то Ништа?

Ва она није много разумевала његове речи, али је примала као истину све што је он говорио. Јер градоначелник је био веома образован човек. Изненада, с неочекиваним осећањем поноса, постала је свесна да је њен Рик бесумње још образованији од ње.

— Хајдемо, — рече Теренс пружајући јој руку.

— Куда?

— Где је сад Рик?

— Код куће. Спава.

— Добро. Отпратићу те до куће. Не би било угодно да те у ово доба патролнице нађу на улици.

Све о је ноћу изгледало потпуно мртво. Светиљке, постављене дуж једине улице која је делила насеље на два дела, бацале су жуту, извеселу светлост. Росида је ситна, топла кишна, каква је обично падала сваке ноћи.

Валонина колиба била је, као и све остале куће у селу, у потпуном мраку. Ушли су

опрезно. Теренс се родно и одчистио у истој таквој колиби и, мада је касније живео на Сарку, а сада има удобан трособни с'и, знао је унапред како изгледа Валонин дом: једна једина одаја с бетонским подом, једном постељом, орманом и с две столице. Кухиња јој није ни била потребна јер је све збеде добијала у кантини. При слабој светлости своје цепне електричне лампе Теренс је приметио да је један угао Валонине одаје био одвојен неком врстом дрвеног паравана. Иза паравана је допирало уједначено дисање спавача. Теренс показа главом у том правцу.

— Пробуди га, Валона.

Валона тихо задобова претима по дрвеној прегради.

— Рик! Рик! Малишане!

Иза ње сграде зачу се пригушен крик.

— То сам ја! Лона! — прошапута девојка и заједно с Теренсом уђе у преграђени део.

Рик уплашено подиже руку да се закљони од светлост Теренсове цепне лампе.

— Шта се догодило? Зашто ме будите?

Теренс седе на вичицу Рикове постеље. Приметио је да му је Валона уступила своју постељу, а да је за себе задржала стару, искрпљену сламарицу, коју јој је он, Теренс, и. Завио кад је Рика узела код себе.

— Рик, — обрати му се он — Валона каже да је сећање почело да ти се враћа.

— Да, начелнице.

Рик се увек осећао некако сићушан пред градоначелником, најважнијом и најутицајнијом личицу коју је он досад упознао. Уосталом, пред Теренсом је и главни предрадник увек био понизан. И ту, у потпуном мраку Валонине колибе, Рик му је испричао све чега се сећао.

— А да ли си се сетио још нечега, Рик, нечега што Валонин ниси данас испричао?

— Ничега више, начелнице.

— Добро, онда. Настави да спаваш. Лаку ноћ, Рик.

Валона га је испратила до врата. Трудила се свим силама да са лица одагна израз забринутости. Али, нервозно подрхтавање руке одавала је јен немир.

— Д, ли ће Рик морати да ме напусти, начелнице?

Теренс је узео за руку и одговори веома озбиљно:

— Треба да будеш разумна, Валона. Он ће на кратко време отпутовати заједно са

мном, али ти обећавам да ћу ти га довести натраг.

— А после тога?

— Че знам. Засад је најважније да о Рик дознамо све и да учинимо да се он свега сети.

— Па то онда и ви мислите да су с и на Флорини осуђени на пропаст! И ви верујете Риковим речима!

Стисак његове руке постаде јачи.

— Не говори никоме о томе, Валона, или ће патролнице доћи и заувек одвести Рика. Ово ти кажем најозбиљније.

Рекавши то, он се мало окрете и крену кроз мрак према својој кући, и не примећујући да му руке дрхте. Лежећи у постељи, безуспешно је покушавао да утоне у сан и после читавог часа мучног превртања устао је и узео успављивач. То је била једна од неколико чудних направа које је донео са

Сарка кад је кренуо натраг на Флорину да на њој преузме дужност градоначелника. Успављивач му је приноуо уз главу као каква крзна капа. Наместио је казаљке тако да му сан траје тачно пет часова и окренуо прекидач. Имао је таман толико времена да поново легне у постељу и да се удобно намести пре но што је уточио у сан без снова.

III

У БИБЛИОТЕЦИ

Оставили су дијамагнетски скутер у једној гаражи за скутере при самом уласку у Град. Скутери су се ретко виђали у Граду и Теренс није желео да на себе и свог пратиоца привлачи непотребну пажњу. Док је он оставао скутер и заклаучавао га у најмањем одељак у

гаражи, Рик га је чекао напољу. Био је одевен у ново одело, чији су горњи и доњи део били савишени изједна, због чега се осећао прилично нелагодно. Нелагодност се још више повећала кад је, идући за Теренсом, ступио по прву од огромних грађевина сличних мостозима које су држале Горњи Град.

Сви остали градови на Флорини имали су своја имена, само се овај називао једноставно — Град. Сељаци и раднике који су живели у њему и његовој околини становници осталих градова, сматрали су изузетно срећним, јер је у граду било бољих лекара и болница и више фабрика. Међутим, његови становници били су много мање одушевљени тиме што живе у Граду. Јер, они су четвари живели у сенци Горњег Града.

Горњи Град био је тачно оно што је његово име казивало, јер је двестер Град био двострук, подељен на два дела огромном водоравном плочом од нарочитог бетона, површине 50 квадратних миља, која је почивала на неких 20.000 великом опасаних стубова. Доле, у сенци, живели су домоваши; изнад њих, у сунцу, племенити. Горњи Град је био тако леп да је било тешко веровати да се налази на Флорини. У њему су живели дошљаци са Сарка и само понеки од патролница. Једном речју, Горњи Град је био насеље лавлашћених.

Теренс је добро познавао пут. Корачао је жустро, избегавајући сусрете с пролазницима, који су са завишћу и страхом бацали погледе на његову униформу градоначелника. Рик је једва успевао да држи с њим корак. Своје прве посете Граду једва се сећао. Град му се сад учинио сасвим друкчији. Кад је оно долазило с Валонином небо је било облачно, а сада је сунце сијало и његова светлост продирала је, кроз отворе на бетонској плочи, и до Доњег Града. Најзад, Теренс се заустави.

— А сад, Рик, идемо горе.

Стајали су пред једном грађевином која је испуњавала простор између четир: квадратна стуба-под-пирача и дизала се све до бетонске плоче.

— Бојим се, — одговори Рик.

Он је наслућивао шта та грађевина претставља. Бис је то један од лифтова који су саобраћали између Горњег и Доњег Града. Лифтови су у овом насе. Чинио је плодови рада становника Доњег Града трошили су се у Горњем. У на послуга, шофери, вртари — сви они људи који су жели да олементирају из Горњег Града чинили лепшим и удобнијим — становали су у сталној сенци преградне плоче.

(Наставиће се)

ЦИНОВСКА ПАПРАТ

Кад гледамо папрат у нашим шумама, никад не бисмо поверовали да је има и такве која висином надмашује много дрвеће. Таква папрат расте у свим тропским и суптропским крајевима, на планинским падинама, обилно заливана топлим кишима. На Хавајима и острвима у Карипском Мору, на Андима и на падинама Хималаја, успева око 300 врста циновске папрати. Највећи раст достиже тамо где ниски облаци кумулуци обавијају планине и натапају их влагом. Тако настају такозване „шуме које плачу“, са чијег дрвећа стално капље вода.

Неке врсте циновске папрати подносе и хладнију климу, као што су оне на планинама Новог Зеланда, које расту и бујају на домаку глечера. Те врсте се могу наћи и у понеки ботаничким баштама у умереном појасу.

Стабло циновске папрати прекривено је правом мрежом ваздушног корена. Уз њу се пењу разне тропске пузавице, међу њима и орхидеје. Многи одгајивачи користе се стаблима, циновске папрати као природним ослоном за орхидеје. Дрво папрати не нападају термити и зато је оно веома тражен материјал за подизање колиба и мањих зграда. Поред тога, отпорно је према влази и служи дуг низ година. На

Малим Антилима домороци употребљавају ово дрво за преносење ватре, пошто сатима може да тиња без дима и пламена.

Циновска папрат је најсроднија оном дрвећу које је покривало Земљу пре много хиљада година. Сматра се да је она некад била знатно виша него што је данас. Кад човек погледа шуму циновске папрати, може да замисли како је изгледала Земља у време кад се стварао угаљ, који данас загрева људе у крајевима где циновска папрат више не може да расте услед хладне климе.

КРАТЕРИ МЕТЕОРИТА

Међу најлепше појаве које запажамо на небу спада и лет метеора. Метеори који падају на Земљу називају се метеоритима. По саставу су камени и гвоздени, а има их разних величина. Највећи метеорит нађен је у Јужној Африци и био је тежак око 70 тона. Кратери метеорита су удубљења на површини Земље која направе метеорити великог обима кад падну на Земљу. Занимљиво је да се највећи број ових кратера налази у пустињама или пределима који су слабо насељени. Многи кратери метеорита били су предмет испитивања научника целог света. Међу добро испитане кратере спада и онај који се налази у Баволском Кањону у Арizonи. Он има облик готово правилног круга, чији је пречник 1220 метара, а дубок је 175 метара. Насип око кратера издиже се од 40 до 50 метара изнад равнице. У самом кратеру налазе се камење громаде тешке и по 4.000 тона. На дну кратера некад је било језеро, али је оно додичје пресахло. Приликом истраживања пронађено је око 20 тона гвозђа. По мишљењу стручњака, метеорит који је направио овај кратер био је тежак милион тона. Сматра се да је кратер стар више од 700 година. Он је ушао у легенде Индијанаца. У тим легендама се каже да је један од њихових богова једног дана пао с неба. То падање било је праћено силним муњама и страшном грмљавином. Када је бог пао, он се закопао у кратер.

Тридесетог јуна 1908 године пао је огроман метеорит у сибирску тајгу. Насеља тамо нису тако честа, али је ипак било људи који су видели то падање, а забележили су га и сепаратно и барографи. Прича се да је приликом тог пада причинена велика пустош у шумама, да је изгинуло преко хиљаду ирваса, а људских жртава није било. Године 1927 руски истраживач Кулик пронашао је место где је метеорит пао. Оно се налази код реке Поткаменаја Тунгуска (Сибир). Досад је у свету познато око хиљаду метеоритских кратера.

Сјисак руке, скидање шешира...

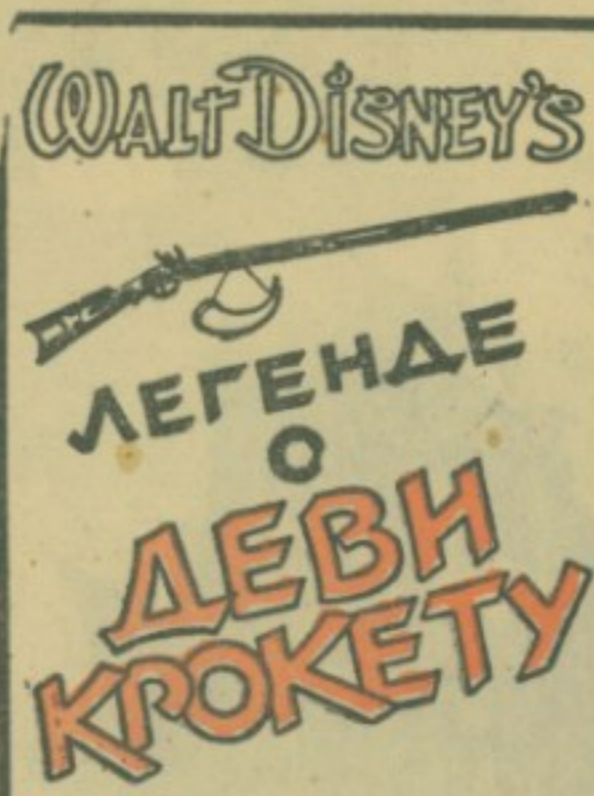
У старом Риму био је обичај да се грађани, кад се сретну на улици, поздрављају гласним смехом. Они би се вероватно исто тако смејали кад би видели да се људи данас поздрављају руковањем. Тај покрет, који сваки човек максимално учини десетинама пута дневно, води порекло од древних, примитивних ратничких обичаја. У старо време дошљак је желео да покаже домаћину или непознатом лицу које сретне на путу да према њему нема непријатељских намера. У том циљу он му је пружао десну руку са отвореном шаком, показујући тиме да у њој не држи нож нити какво друго оружје.

Скидање капе у знак поздрава одавно је изгубило свој прави смисао. Оно такође води порекло од војничких обичаја. Да би војник показао да не прилази свом сабеседнику као борац — ратник, он је скидао свој шлем и остајао гологлав. Тако је он претварао у грађанина.

Наклон главом означавао је да дошљак или гост погледом у земљу искажује пуно поверење према домаћину или сабеседнику и да не страхује од његовог напада, нити се он спрема за какав напад. У супротном случају, ако дошљак не климне главом, лице коме он прилази треба да очекује напад сваког тренутка.

ФИЛМОВИ ОД НАЈЛОНА

Филмови од најлона ускоро ће се употребљавати у кинематографији. Израђује их једна позната фабрика пластичног материјала у Њу Јерсију. Једно од главних преимућстава најлонских филмова јесте њихова изванредна издржљивост, тако да се перфорација уопште не цена. До овог проналаaska, названог „кронар“, дошло се после осам година истраживања.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Разбој

Данас модерне текстилне машине широм света замењују стотине и хиљаде радника и за кратко време производе разноврсна платна, штофове и друге текстилне материје у бескрајним дужинама. У старо време тога није било, па је производња платна и сукна за кућне потребе текла веома споро.

Од свих справа које су служиле у ову сврху најважнија и најсложнија била је разбој. Разбој је иначе веома стара текстилна машина, а његовим додацима усавршавањем знатно се припомогло да текстилна индустрија дође до великог полета. Овде ћемо говорити о такозваном ручном разбоју, који је сав направљен од дрвета, а њиме су се увелико служиле наше мајке и баке, све док нису почели да продиру машински производи.

Делови дрвеног разбоја углавном су били ови: вртила, брдо с набрдилом, подношци, чунак, а помоћне справе за израду платна, поред разбоја

биле су: чекрк, витлић, калеми, сноваљка итд.

Пре него што би почело само ткање, припремала се пређа: пртена, памучна и свилена. Памучна пређа се куповала, а пртена и свилена припремала. Пртена пређа правила се од конопље и лана, а да би се добила свилена морала се гажити свилена буба. Цео про-

ну једна жица била је дебља, а друга тања.

Дрвени разбој уступило је место механичком или моторном разбоју, у коме су сви делови сем чунка били направљени од метала.

цес гајења свилене бубе трајао је око 40 дана.

Памучног платна било је више врста. Саде-платно звало се оно коме су биле једнаке основа и потка, ћерчлија-платно у основи је имало дебље жице од осталих, позубац-платно била је ситна ћерчлија, а у бисерница-плат

Орхонска азбука

Орхонска азбука су писмени знаци орхонских натписа. Тако су названи по реци Орхон, у Монголији. Ови натписи потичу од северних Турака, чије је царство пропало још 744 године. По казивању стручњака, орхонски натписи претстављају најстарији споменик турског језика.

АНДАМАНИ И НИКОБАРИ

Андамани су две групе острва које се налазе у Бенгалском Заливу, западно од полуострва Малаке. Пет северних острва називају се Велики Андамани, а нешто даље према југу налазе се Мали Андамани. У свему има око 204 острва. Две посебне групе су острвље Ричи и Лабиринт. Укупна површина свих острва износи око 6.500 квадратних километара, а на том простору живи око 10.000 становника. Домороци Андамани остатак су некад већег народа који је живео на Андаманским Острвима. Предрач их је било веома мало, а бавили су се ловом.

Андаманска Острва богата су шумама у којима расте скупоцено дрво. Извозе се веће количине андаманског дрвеног дрвета падаука и гурјан. Острва су богата кокосовим орасима, кафом и гурјом. Развијено је и сточар-

ство, а постоје и луке, као и бежична веза са оближњим местима и острвима.

Никобаре сачињавају три групе острва која се налазе у Индијском Океану. Северна група назива се Кар Никобар, средња Камотра и Нанкаури, а јужна Велики Никобар. Површина им износи око 1.600 квадратних километара, а становника има преко 11.000. И ова острва дају у изобиљу кокосових ораха, кафе, гуме и финог дрвећа. Становници Никобари добрим делом живе у селима у кућама типа сојеница.

МАУНА

Мауна је брод без машине и једара, а служи за пренос робе на краћа отстојања. Редовно је затворена и потпуно покривена, па се терет може лако сачувати од невремена.

БРОДОВИ-ФАНТОМИ

Британски Лојд, највеће паробродарско друштво на свету, располаже једном необичном „књигом умрлих“.

У њу се не уписују умрли грађани Лондона, већ бродови који потону, нестану или се повуку из употребе. Рачуна се да око 5.000 бродова који плове великим морима сваке године удазе у ову Лојдову књигу смрти. Од свих тих бродова највећу пажњу морепловаца привлаче ишчезли бродови, за које се често годинама не може утврдити да су потонули. Неки од њих претварају се у праве бродове-фантоме, који месецима, па чак и годинама, плове морима без посаде, без капетана и кормилара. Најпознатији је случај брода фантома „Санта Роза“ из чилеанске луке Валпарайза.

„Санта Роза“, велики једрењак са три катарке, носио је товар шалитре на једно острво у Тихом Океану. Кад је већ био при крају пута, наишао је на страховиту буру. Капетан је позвао морнаре да се хитно позабаве око једара, која разбеснели вихор само што није покидао. Али, од морнара нико се није одазвао.

Љутит, капетан је сншао у унутрашњост брода да види шта је с људима. На улазу у морнарску кабину, зачупио је од ужаса. Нишао је само мртваци. Свих двадесет његових људи били су покошени изнадном жестоком епидемијом болести бери-бери. Осим капетана, у животу је остао једино најмлађи морнарски помоћник. Заједно с њим, капетан је прво побацио све лешеве у море, а онда је покушао да спусти једра. Није успео. Бурга је преухитрила, поломиле катарке и однеле сва једра.

Несмањеном жестином, природна стихија беспела је месец дана. Једрењак је пловио као какво страшило, бацан с највиших гребена таласа у дубине морских бездани. Био је сав изломљен, искидан, пун воде, али је — пловио. После осам недеља лутања и гладовања, кад се и сам разболео, капетан је узео једну празну флашу, ставио у њу бродску књигу с поруком и, бацно је у море. Но, срећа се ипак насмешла двојици изнурених и измрцварених људи. Наишао је један руски брод и спасао бродоломнике, док је „Санта Роза“ убрзо затим потонула.

Годинама су морнари с разних бродова виђали бродове-фантоме који су без посаде пловили морима. Француски морепловац Сиркуф писао је у својим мемоарима да је наишао на такав брод у Бенгалском Заливу. То је био један оштећени једрењак у чија једра за 96 дана није дуновио ни најслабији ветрић, те је стајао непомицно усред морске пучине мирне као уље, под вредним зрацима тропског сунца. Један за другим, сви морнари и официри помрли су од жеђи и несносне жеге. Кад је најзад стигла једна француска корвета, људи с ње били су сведоци грозног призора. На једрењаку није више било ни живе душе.

Познат је и случај француског брода „Мари Селест“. Он је страдао у једној бури и седам месеци пловио је као застрашујућа сабласт Индиским Океаном. Брод-фантом „Енден“ нађен је у Северном Мору без иједног члана посаде, мада су све бродске светлости гореле. Школски брод данске морнарице „Копенхаген“ нестало је у Тихом Океану и месецима је виђан како плови без посаде око Ускршњих

Острва. У Северном Леденом Мору откривен је брод „Истинан“ без морнара и путника, али с машинама које су радиле

пуном паром и постављеним столом за ручавање.

Један амерички скунер доживео је праву одисеју. Он је настрадао недалеко од обале Флориде. После више месеци виђен је у близини Азорских Острва, а потом код Нове Земље. За време тог необичног путовања средла су га 44 разна брода. Рачуна се да је за три године ове своје необичне пловидбе прешао 15.000 километара. Кад је најзад приведен у једну луку, на њему

више није било ни људи ни ствари. Све су били однели таласи и ветар за време тог чудног путовања.

Разни отпаци, олупине и де-

лови настрадалих бродова гомилају се, ношени морским струјама, у великом броју у водама Северног Атлантика. У Саргаском Мору дуго је постојало право гробље бродова-фантома, на коме су могли да се нађу делови, а некишт и цели трупови настрадалих бродова који нису потонули, а донела их је у тај крај света Канарска струја.

Бродови-фантоми су у прошлости представљали страх и трепет за морнаре целог света, који су на својим малим једрењацима стајали беспомоћни пред људима силovitих морских олуја, па су зато великом и били сујевјери. Страх од бродова-фантома учврстио су у њима и многи бродоломници које су проузроковале напуштене олупине на пучини у току ноћи, те су морнари веровали да на њима владају нечисте силе. Тако је поникла и чувена легенда о Холањањин-дугалици, по којој је Вагнер написао своју познату оперу.

Но, једно је легенда а друго стварност. Отпало је веровање о некаквим нечистим силама које управљају бродовима-фантомима, а остала је чињеница да напуштени бродови претстављају опасност за пловидбу. Зато су међународном конвенцијом од 1929 године велике поморске силе примиле на себе обавезу да чисте мора од оваквих бродова. САД су добиле у задатак да се брину о Атлантском Океану и амерички брод „Сенека“ уништио је за последњу деценију близу сто бродова без посаде који су лутали морима. Откривање оваквих бродова прилично је тешко, јер се они виде само са удаљености мање од 3 до 4 миље, с обзиром на то да се готово увек један део ових бродова налази под водом. Са времена служба за борбу против бродова-фантома опремљена је најмодернијим радарским уређајима. Чим се олупина открије и утврди се да на њој нема живих људи, она се по-тапа.

И ТАКО НЕЋЕ КОРИСТИТИ

Познатом хирургу професору Нусбауму обрати се једног дана неки сељак са отеченим коленом. „Шта треба да чиним да колено оздрави?“ — упита он седог професора бојажљиво. — „Знате, одговори Нусбаум, треба да се распитате где год можете има ли каквог сигурног лека за ту болест, па ако га нађете решите га и мени. Онда ћемо обојица за годину

дана бити милионари?“ „Али, шта дотле да радим?“ — „Дотле можете да стављате на то колено топле облоге, да добро једете и пијете.“ Сељак је био задовољан и упита професора колико треба да плати. — „Ништа, одговори Нусбаум, јер то што сам вам рекао и тако вам неће бити ни од какве користи“.

МАЛЕ ЗАНИМЛИВОСТИ

ВИШЕСПРАТНО ЈЕЗЕРО

На острву Килдин, у Баренцовом Мору, налази се једно необично језеро, које се с правом може назвати вишеспратним. Наиме, језеро се састоји из неколико потпуно различитих слојева воде. На дну лежи слој воде толико застињене сумпорводоником да је у њему живот потпуно немогућ. Над њим се налази нов „спрат“ — слој који од великог броја пурпурних бактерија има потпуно црвену боју. Трећи „спрат“ чини слој морске воде у коме живе сићушне морске рибе и морске звезде. Изнад овог простире се четврти слој, с мањим процентом соли, у коме се налази обиле медуза и рачића, а и неке слатководне рибе. Најзад, на врху лежи слој слатке воде насељен слатководним рибама и раковима.

Ово „вишеспратно“ језеро уствари је остатак мора које је некад похривало читаво острво Килдин. Вега између мора и језера постоји још и данас. За време плиме, морска вода пробија се кроз природне бедеме од песка и шљунка који деле језеро од мора. Пошто је тежа, морска вода која долази с бока не меша се са слатком водом која чини површински слој. Иако вода с површине испарава, слатководни слој се, захваљујући кишама и топлењу снега, не смањује.

ШТА ЈЕ СКОРАК?

Скорак је род стонога које имају јако издужено тело. На сваком чланку тела имају по један пар ногу. Један пар има облик клефта, а у њему се налазе отровне жлезде. У јед крупних врста скорака који живе у тропским крајевима

ма може бити опасан и за човека. Мање врсте живе на југу Европе, па и код нас.

И ОВО ЈЕ КОШАРКА

Кошарка је данас веома распрострањен спорт, а у Аргентини је добио чак и једну нову варијанту: игра се на коњима. Сматра се да је „кошарка“ на коњима једна од најгрубљих игара уопште!

СКАРПЕНА

Први досељеници из Европе који су се населили на северној страни обале Аустралије запазили су убрзо један за њих чудан обичај тамошњих домородаца. Наиме, почетком сваке године поглавица племена окупља око себе сву децу, да би им показао модел једне рибе начињен од воска. После тога, праћен децом, поглавица одлази на морску обалу, да тамо продају своје „предавање“ о риби-скарпени. Он им прича да је та риба веома отровна и показује им где се на њу може наћи. Приметити скарпену није лако, јер она мења своју боју према боји околине, тако да је час мрка, а час зелена. За време осеке она се зарие у муљ или влажан песак и ту остаје све док не наступи плима.

Скарпена има на леђима тврде и необично оштре бодље. У основи тих бодљи, испод коже, налазе се кеси-

це испуњене отровом. Ако човек, непажљиво, стане на ову рибу, бодље му се зарие у ногу, а отров се, кроз нарочите канале, излије у рану. Овај убој изазива ужасан бол и није редак случај да рањени човек од тог бола изгуби свест. Нога отекуће и ако се настрадаој особи не укаже помоћ настаје мучна агонија, која се завршава смрћу.

Аустралиски урођеници лови скарпене и, пошто им уконе отровне бодље, спремају од њих разна јела.

КОЛИКИ ЈЕ, УСТВАРИ, ЧОВЕК?

Сићушни атом могао је се упоредити с нашим сунчаним системом, јер се готово цео састоји из — празног простора. Језгро је једини збијени део атома. Научници кажу да, када би се из атома у човечјем

телу елиминисао сав празан простор, човек од сто килограма не би био већи од зрна прашине.

Лорна

ЊИМА све смета...

Ја толико воли мој мирис, устремље се стреловито на мене, јер за њу тада представља створење које пада, њен сигуран плен. Најмањи знак несигурности довољан је да код ње пробуди нагон за убијањем.

Један од најзубудивијих доживљаја чувеног марсельског укротитеља Алфреда Кур одиграо се пре два месеца. Тога дана тигар Бенгали раскомадао је једног чувара. Кур је одмах покушао да умири раздражену звер, јер би иначе за циркус била изгубљена и могла би да буде виновник још којег смртог случаја. Чим му је Кур пришао, Бенгали се устремно на њега.

— Стрепео сам, — прича Кур — али сам био задовољан. Ухваћен на делу, Бенгали није измакао строгој казни. Држао сам у руци тежак бич и прописно сам га изударо пред публиком. Разумео је поуку. Сутрадан сам чак смео да му окренем леђа на удаљености од свега четири метра, али сам ипак будно мотрио испод ока на њега.

Закључак познатог укротитеља је једноставан:

— У кавезу неко мора да осећа страх. Боље је да то буде звер...

Упролеће су тигрови нарочито опасни. То добро знају сви они који с њима имају посла у зоолошким баштама и циркусима. Радећи деценијама са овом најкрвољачнијом звери на свету, укротитељи су је добро упознали, па ипак готово нема дана кад неки од њих не страда од тигра.

У свом кавезу тигрица с пролећа донесе младунце на свет. Тешки и трапави, с крупним, зачуђеним очима, они првих дана личе на дивне, умилате мачке. Но, врло брзо долази време кад више није приметно узимати их у руке и милувати њихово свиласто крзно. Тигар остаје „велика мачка“, али постаје страховито опасан, неупоредиво опаснији од лава, јер је много бржи и крвољачнији од њега. — Сваког тренутка, — ка-

же познати укротитељ Тогара — прети ми ударац шапом или неочекивани скок. Ако пропустим да у златастим очима мојих тигрова откријем на време пламен лудила, ја сам пропао. Да ли их мрзим? Нипошто! Не сме се заборавити да се инстинкт убијања налази дубоко усађен у њиховим мишићима, у њиховим канџама, у њиховом хитром скоку.

Тигрови су необично осетљиви на све промене које се око њих догађају. Њима све смета: олујно време, неочекиван шум, пламен упаљача или шибице, покрет укротитеља на који нису навикли.

— Оклизнем ли се, — вели даље Тогара — моја љубимца тигрица, која сваки мој пролазак поред кавеза прати нежним гласом, која никад не заборави да ми подметне главу очекујући да је пријатељски помилујем, та ко-

Једним ударцем: Цон је оборно нападача. Друга два разбојника јуриду су на њега са искуканим мачевима. Али, Цон је био вештији и јачи, па су ускоро разбојници лежали везани на поду.

Пону је било јасно да су то разбојници. Хитро је прескочио зид и пошао за њима. У часу кад је један од разбојника ушао у собу Лорниног ујака и на њега уперео пиштољ, наишао је Цон.

У знак захвалности, Лорнин ујак задржао је Цона у својој кући, где га је лепо угостио. Њега је очекивало још једно изненађење: ујак Брандир пристао је да се Лорна уда за Цона.

Венчање је требало да се обави кроз три недеље. Одреденог дана, из околних села и варошица дошли су Цонови и Лорнини пријатељи да учествују у заједничкој радости.

Венчање је требало да се обави кроз три недеље. Одреденог дана, из околних села и варошица дошли су Цонови и Лорнини пријатељи да учествују у заједничкој радости.

У Државној архиви Народне Републике Србије налази се велики број списа из 1836 и 1837 године с необичним рупицама и подеротинама. Као да су бушени маказима или дебелом иглама. Поступало се по строгом наређењу и сваки спис је намерно овако оштећен. Да је био нештећен, нико га не би ни дотакао, акамо да га узме у руке, развије и прочита. То бушење списа и писама, на потом кађење, вршено је у Србији пре 120 година из опрезности према заразним болестима, нарочито куги.

Србија је у то време имала свега неколико лекара и здравствена служба била је тек у почетку. У борби против великих епидемија, строге мере жне за Милоша, често врло сурове, биле су много делотворније од оскудне лекарске помоћи. Оне су и сачувале становништво од страшних помора и десетко вања, нарочито 1836 и 1837 године, кад је куга ужасно косила надомак граница Србије. У Нишу је тада свакодневно умирало по стотину људи, а готово исто толико у Пироту и Лесковцу.

Бојао се да кога не додирне

Да би спречио ширење куге у Србију, кнез Милош је затражио помоћ и од аустријских санитарних власти, јер је најпре на одређеним тачкама дуж границе требало поставити карантине и ту вршити надзор над путницима који су из Турске прелазили у Србију. Такве карантине или контумаце имала је Аустрија на својој граници према Турској и у Аустрију се могло прећи само тамо где су они били постављени. Најпознатији и најпрометнији карантин био је у Земуну. Заштитне мере биле су поштртене нарочито 1795 године, после куге у Срему, која је покосила неколико хиљада људи и за коју

се држало да је пренесена из Србије. Од тог доба ко је год из Србије прелазео у Земун морао је у карантину да проведе прописано време.

Карантин је био добро ограђен и строго чуван. На њему се вијорила жута застава, и ту се остајало понекипут и 42 дана. Зависло је од тога какви су били извештаји аустријских конзула о стању здравља у Турској. Они који су издржавали карантин нису ништа радили. Време им је пролазило у лежању и пушењу, хранили су се о свом трошку, а храна им је додавана кроз прозор. Нити су они смели кога да додирну, нити ко њих, јер би онда и тај морао да одлежи у карантину колико је прописано. У својим „Мемоарима“ прота Матеја Не

Стисци намерно оштећени због епидемије пре 120 година

године пошао у Беч да учи сликарство. Занимљив је његов опис како се проводило време у карантину. „Кад смо стигли у земунски контумац, морали смо у једној великој соби да распукајемо све наше ствари... па су све по соби растурене. Затим су врата и прозоре затворили и донели у једном великом тигању ватру, и на ватру метнули мекнеће помешане са струганом коњском копитом и сумпором, и у том страшном смраду држани смо неколико минута. После смо затворени у једну ограду, у којој беху дугачка здања, приземна, од све по једне собе и кухиње, таван са великим степенима за дворште. Халтине смо морали сваког дана распирити по авлији. А ако би било кише, по тавану. За све време имали смо једног момка који би нам јело доносио из гостионице, а доктор је сваког јутра долазио на визитацију“. Таква је уредба важила и за карантине у Србији које је кнез Милош подигао у пограничним местима: у Алексинцу за цариградски друм, у Радуљевцу према Видинском пашалуку, а у Мокрој Гори, Љубовици и Рачи према старој Србији и Босни.

би се такви уватио живот хоће изгубити“. Те је године, већлика болест, чума мимоншла Србију, али је одмах идућих година покосила силан свет и о њој се у народу дуго и са ужасом приповедало. Тек што је била минула епидемија колере у Србији, а већ су почели да стижу гласови како се по целој турској царевини шири куга. Почетком лета 1836 она се већ раширила до Пирота и Ниша. Најкешће је харала по градовима где је било турских војника, јер су је они и преносили, а празнован народ помогао је да се прошири по селима. Цариградски друм, главна саобраћајница између Београда и Цариграда, био је њен пут и зато је кнез Милош пожурно да га затвори на његовом уласку у Србију. Саграђени су карантини у граничним местима, а дуж целе границе према Турској подигну та је јака ограда и постављене страже од војника и сељака. Могло се прелазити само на оним местима где су били карантини и наређено је да се пуца на свакога ко би после опомене покушао да пређе.

Због непажње лекара...

У прво време изгледало је да ће Србија, захваљујући оваквим строжим мерама, бити поштеђена заразе. Али, непажњом једног лекара у александарском карантину куга је продрла и у Србију. Један одред турских војника из Румелије упутио се преко Ниша и Алексинца у Београд. После неколико дана боравка у александарском карантину двојица су умрла. Неискусни лекар конста товао је грозницу и допустио да остади крену према Београ-

ду. Успут су умрла још тројица (један у Ражњу, двојица у Јагодини), а остали су стигли у Београд. Лекар који је дошао из Аустрије одмах је утврдио кугу. Србија је била заражена; по њој су посејане кужне клице.

Болест је најпре избила у Јагодини, потом у Ражњу, али се одједном појавила и у западној Србији, у ваљевском округу, где ју је пренео неки Шенцарин из Битоља. У целој земљи настала је паника, нарочито у варошима у којима су живели измешани Срби и Турци. Но, захваљујући строжим мерама, епидемија је локализована на појединачна места. Цео пут којим су прошли турски војници кроз Србију оглашен је за збрани и на њему је обустављен сав саобраћај. Београд је опкољен јаком и густом стражом која никоме није допуштала ни ући у варош, ни изићи из ње. Исто су тако опсађена и заражена места, која су била под надзором искусног лекара из Земуна. Све ствари за које се само посумњало да су окупене спаљиване су или пране сирћетом. Спаљен је приличан број кућа, међу њима и јагодински хан, у коме се болест најпре појавила. Како је Ражањ био мала и бедна варошица, са земљаним и сламом покривеним кућицама, а усто на нездравом месту, те га је било тешко раскужити, његовом становништву наређено је да се пресели на друго место, а он је спаљен. Тако је нестало ове варошице која је, поред Јагодине, највише страдала од куге 1837 године.

Према извештају аустријског лекара који је водио надзор над карантинима и зараженим местима, у Србији је том приликом оболело од куге 243 лица, а умрло 192. Београд је био поштеђен. Епидемија је спречена захваљујући само енергичним мерама које су пре дузеле српске власти.

Атомски авион — тегљач

Наутласк, прва подморница на атомски погон, са успехом је „положила“ свој први испит. Амерички и руски конструктори тврде да није далеко дан кад ће полетети први атомски бомбардери и ловачки авиони. У тим авионима посада ће се налазити у предњем делу апарата, испред дугог и уског резервоара за гориво, док ће атомски мотор бити постављен у репу, да би на тај начин људи били заштићени од дејства атомског зрачења. Али, тај принцип заштите не би се могао применити и код путничких авиона на атомски погон, о чијој изградњи маштају многи конструктори. Јер, код њих „живи терет“ — путници — заузима највећи део апарата.

ски погон могу се веома успешно употребити као тегљачи обичних путничких млазних авиона, где би служили као нека врста ваздушних локомотива које ће истовремено вући два млазна путничка авиона. Млазни авиони „вагоњи“ узлетеће са аеродрома помоћу својих млазних мотора, а затим ће се у ваздуху

прикопчати за атомски тегљач и угасити своје моторе. Над местом слетања њихови мотори поново ће проградити, да би се апарати сами могли спустити на аеродром. Како ће на тај начин млазни путнички авиони носити свега половину, а можда и мање горива, на које иначе отпада главни део терета, то ће се за толико повећати простор за смештај путника.

Поред карантина постојала је такозвана „парлаторија“, „где се људи, растављени, разговарају с онима у карантину, да се не би каква заразна болест пренијела. Сва писма која су у Аустрију долазила из Србије и Турске отварања су у карантину, бушена на много места и кађена, па су онда опет затварана, печена и даље слата као безопасна. Испитивање вуне било је најопасније. То су радили нарочити људи. Чим би стигао транспорт вуне, они су отварали њакове и голим рукама до рамена бркали по њој. Потом су затварани у карантин и ако се кроз одређено време на њима не би појавила никак ва зараза, онда је транспорт вуне могао да иде даље, а у противном случају спаљивана је.

Прво у карантин, на онда у Беч

У земунском карантину морали су да преселе и српски књижевници кад су се враћали из Србије: Јоаким Вујић, Симе Милутиновић-Сарајлија, Вук Караџић и други. Вуку је скраћен боравак у земунском карантину тек на заузимање кнеза Милоша. Карантин је морао да издржи и Анастас Јовановић, будући српски сликар, кад је 1838

Медведи се лове на разне начине. Поред ватреног оружја, они се дове кратким копљем, секиром, ножем итд. Истина, ова врста лова веома је опасна, али се ипак нађе ловаца који у томе уживају као у неком занимљивом спорту.

Природњак Брем наводи да се тим начином лова баве неки ловци Скандинавије, Ердеља, Шпаније и Русије. Шпански ловци обављају тај лов као занат, који се преноси с оца на сина. Сами ловци називају се озером. Кад озеро пође у лов на медведе, он понесе само један тежак шиљаст ловачки нож у десној руци, а у левој, омотаној крпама да га не би медвед лако обранио, носи болез с две бритке оштрице. У тренутку кад се озеро нађе крај самог медведа, он му муњевитом брзином забада болез у грљан. На то се медвед сагне, а тада га озеро удари снажно ловачким ножем у груди. Разуме се, у оваквом лову може и ловац да настрада. На аличан начин, једна девојка у неком селу на Уралу убила је преко 30 медведа, због чега је у целом крају била слављена.

Немац Егон Капхер, ловац на медведе, провео је пуне четри године у сливу сибирске реке Иртиш. О својим доживљајима написао је књигу, у којој је навео и случај кад је један сибирски сељак био присиљен да се ухвати у коштац с медведом. Он пише:

— Сибирски сељаци не иду с великим одушевљењем у лов на медведе, па некад не воле

Опасан лов

ни да прате ловце. Кад нађу на зимско лежиште медведа, они га обично продаду неком страдном ловцу. Али, ипак се нађе понеки срчан сељак који радо иде у лов на медведе са секиром и ножем. Он носи и пушку, јер ако не буде другог излаза онда покуша да се помоћу ње спасе.

Један од тих сељака које Капхер описује био је и Василије Феодоров. То је био човек велике снаге. Он је био једини сељак у сливу реке Иртиш који је нападао медведе у његовом пребивалишту, или би га сачекао крај убијеног говечета, које је служило као мачак.

Једног дана, у касну јесен, Феодоров је с двојицом другова пошао у лов. Наједном је наишао на лежиште медведа, у коме овај није био тврдо заспао. Чим је медвед чуо шум, скочио је и побегао. Сва тројица су потрчала за њим, а Василије је успео да га рани. Његови другови почели су да се плаше, али их је Василије ипак натерао да побу с њим. Једноме је предао пушку, а сам је јурио са секиром и ножем. Уздајући се у своју снагу, он се надао да ће звер убити.

— Звер се сакрила у гуштар, пише Капхер, мада се ловци то ме нису надавали. У тренутку кад су они пролазили крај гуштара, рањени медвед је скочио, оборив једног, па другог ловца, а затим јурио на Ва-

силија. Пре него што је овај извукао секиру, медвед је страховито навалио. Смели ловац ухватио га је снажно за уши и успео да му за неко време држи главу подаље од свог тела. Дебели кожни капут њеколико га је штитио од удараца једне шапе, док је друга медведа шапа била прострелена у зглавку кад је Василије опалио. Борба је била страшна. Најзад, Василије је почео да малаксава. Крај је био скоро ту, али у том тренутку одјекну је пушањ и кугла је прострелила главу звери, па се медвед сручио на ловаца. То је опалио један од Василијевих другова, али прекасно, јер је медвед већ био страховито израђавио смелог ловца.

Дун

Неочекивано, за време венчања одјекну је пуцањ. Лорна је пала у руке запрепаћеног Цона. То је била света разбојничка Дунза. Срећом, Лорна је још давала знаке живота.

Рањену Лорну Цон је поверио мајци и рођацима, а затим је одјурно до штале, узјахао на голог коња и, ненаоружан, јурио за Карвером Дуном, који је пуцао на Лорну.

Док је пролазио испод једног храста, Цон се подигао и одломно подебелу грану. Онда је потерао коња у галоп, па је убрзо угледао разбојничког воју.

На великом црном коњу бежао је узбрдо Карвер Дун. Он се често освртао да види да ли му се Цон приближава. Дун је пуцао у наручју свог малог сина. (Наставиће се)

НАСЕЉЕ НА АЉАСЦИ

3имус, у насељу Ном, на Аљасци, један човек пао је од хладноће на улици покривеној снегом и умро, ма да се налазио једва 200 метара од центра овог градића. Пре неколико година, у граду Кошебу, на северозападној Аљасци, после једне снежне олује нађена су два смрзнута чека свега неколико корака од врата њихове куће. Овакви случајеви често се догађају у северним пределима, па зато становници морају строго да воде рачуна колико се затржавају ван затворених просторија. За њих топла пећ, запаљена сивалица и удобан дом значе нешто сасвим друго и много више него за нас.

На Аљасци кућа је средиште породичног живота, као и свуда у свету. Али, на крајњем северу Аљаске кућа значи и спасоносан заклон, оно што је некад било подземно склониште за пећинског човека. Она штити људе од смртоносне хладноће која царује под леденим небом севера. Има дана кад је тамо разлика између собне и спољне температуре и до 50 степени.

Ако су сви уређаји исправни, електрика даје приступну светлост за читање, а собна топлота износи преко 20 степени. Али, на несрећу, постоји хиљаду разлога да у таквој кући живот постане готово немогућан. Кристали леда или „ваздушни зашупачи“ могу да спрече довод мазута, течног горива које се тамо употребљава за загревање простори-

ја, чај може да изазове пожар у димњаку, као што и велики ветар који дува с Беринговог Мора може да покиди електричне спроводнике. Кад се то догоди, температура у соби падне испод нуле за свега неколико сати и лед испуни све цеви, пумпе и резервоаре. Следи се чак и месо, поврће и воће у кутијама конзерви.

„Живе“ зграде

Једну од највећих тешкоћа представља земљиште на коме се подижу зграде. Та ледена подлога, сачињена од плавкастих блокова леда, простире се до велике дубине. По њој се често налази наталожен слој слеђених биљних отпадака који су ту однекуд наметнети. У току лета лед се мало одмрзне, и вода, пошто нема куда да отече, влажи тај горњи, по-

вршински слој. Услед тог повремених замрзавања и одмрзавања, површина се диже и спушта тако да се домови нагињу час на једну час на другу страну. Таква померања изазивају

пуцање цеви за канализацију и довод мазута. Често се догађа да ујутру, кад се људи пробуде, виде да им је соба преплављена мазутом или да је чај прекриво намештај. Понекипут врата се тако одвоје од оквира да би између њих мачка могла да прође, а другом приликом толико се збију уз оквир да их треба стругати. У тим „живим“ зградама није могуће имати малтерисане зидове. Некад између наслага од којих су зидови начињени зјале широке пукотине, а некад оне чврсто налазе једна на другу, само што не попуњају. Чим се појави пукотина, мора да се запушава кучином и китом, како би се спренио приступ леденом ветру, који немилосрдно надире у собу. Такво стање остаје све до идућег отапања, кад се кућа накривљује на супротну страну.

Да би се ови домови учини-

некадањих налазишта злата и преноси камионима. Све зграде у насељима на крајњем северу Аљаске почињају на таквом камењу, које постепено улеже у меко тло. Зграде се углавном подижу на огромним гредама стављеним на насип од камене подлоге. Чим се примети да камење дубље тоне, греде се подижу чекрима и под њих се подиже нов слој камена. Има и оваквих случајева, кућа почиња на замрзнутој земљи, чији је слој дебео 30 до 35 сантиметара. Под земљом је лед, а под ледом тече река која се улива у Берингово Море. Овакве подземне реке нису ретке, у околини Номе има и већи број топлих извора, на којима се у току зиме грађани снабдевају водом.

Цеви водовода и канализације у Ному нису спроведене кроз земљу, јер би се вода у

њима одмах замрзла. Оне се пружају дубоко испод површине и служе свега два месеца у години. Већ од 15 септембра вода за пиће разноси се камионима-цистернама. Цеви свих кућних уређаја пружају се по собама. Ако би биле прикривене у зиду, тешко би се пронашао квар кад се замрзну. Нечиста вода, изливена на камење испод зграде, једним делом одмах испари, а другим делом се смрзне.

„Музикални“ тротоари

На северу Аљаске клима је толико сува да становници Номе имају обичај да кажу: „Данас је топао дан. Кад сам врелу воду просуо кроз прозор, није се смрзла пре но што је пала на земљу“. У овим крајевима чак се и суво дрво леђи. Ударено о тврди предмет, оно пријатно одзвања. Пошто Ном има дрвене тротоаре, корачање пролазни-

Затвореник открио Страдиваријусову тајну?

Једна од највећих компанија за производњу музичких инструмената на свету, Рудолф Вурлицер из САД, посла да је недавно свог претставника у Форт Медисон, у Ајови, да би од једног робља откупио патент за прављење концертних виолина. Фред Остенрајдер осуђен је 1941 године на доживотну робију због убиства. У току бескрајних затворских часова он је покушавао да прокине у тајну старих мајстора-конструктора виолина из 16 и 17 века.

Пошто је претходно прочитао много књига из ове области, Остенрајдер је у затворској радионици почео са експериментима, који су трајали десет година. Правио је виолине свих димензија, употребивши за то време преко 760 разних поступака за сушење, сечење и лакирање дрвета. Притом је открио да инструменти које су стварали стари мајстори не дугују своја изванредна својства неким непознатим врстама лакова, већ дрвету и облику виолинске кутије.

Најзад је животно дело затвореника број 16.111 угледало светлост дана и појавило се пред најбољим америчким музичарима и конструкторима музичких инструмената. Они су са чуђењем утврдили да виолина овог необичног занатлије не заостаје за најбољим делима старих мајстора из Кремоне. Остенрајдер је проглашен за новог Страдиваријуса, а његов патент откупљен је за велику суму новца. Стручњаци се ипак питају да ли је његова виолина случајно остварено ремек-дело, или је заточеник из Ајове заиста открио Страдиваријусову тајну.

ВЕРОВАТИ ИЛИ НЕ...

МАЛИ АКРОБАТА

Мали Ирвин Хол, син једног наставника гимнастике

из Рочестра, у америчкој савезној држави Индијани, умео је да тера моноцикл, возило које има само један точак и педале, пре но што је напунио две године.

НИЈЕ МУ ДОСАДИЛО

Јулије Рихтер, њујоршки трговац, чији се отац доселио у Америку из Аустрије, никад није видео Беч,

али је читавог детињства слушао о овом граду и његовим валцерима. Његов отац, који је био виолиниста у једном забавном оркестру, научио је свог сина да свира на виолини још док је овај био дечак. Прва ствар коју је дечак научио био је познати валцер „Приче из Бечке Шуме“. То је било још пре 30 година и отада па до данас Јулије је 27.000 пута извео на својој виолини овај бечки валцер.

ДА СЕ ПРИВИКНУ

Младићи из афричког племена Мука морају читава 24 часа пре свадбене свечано-

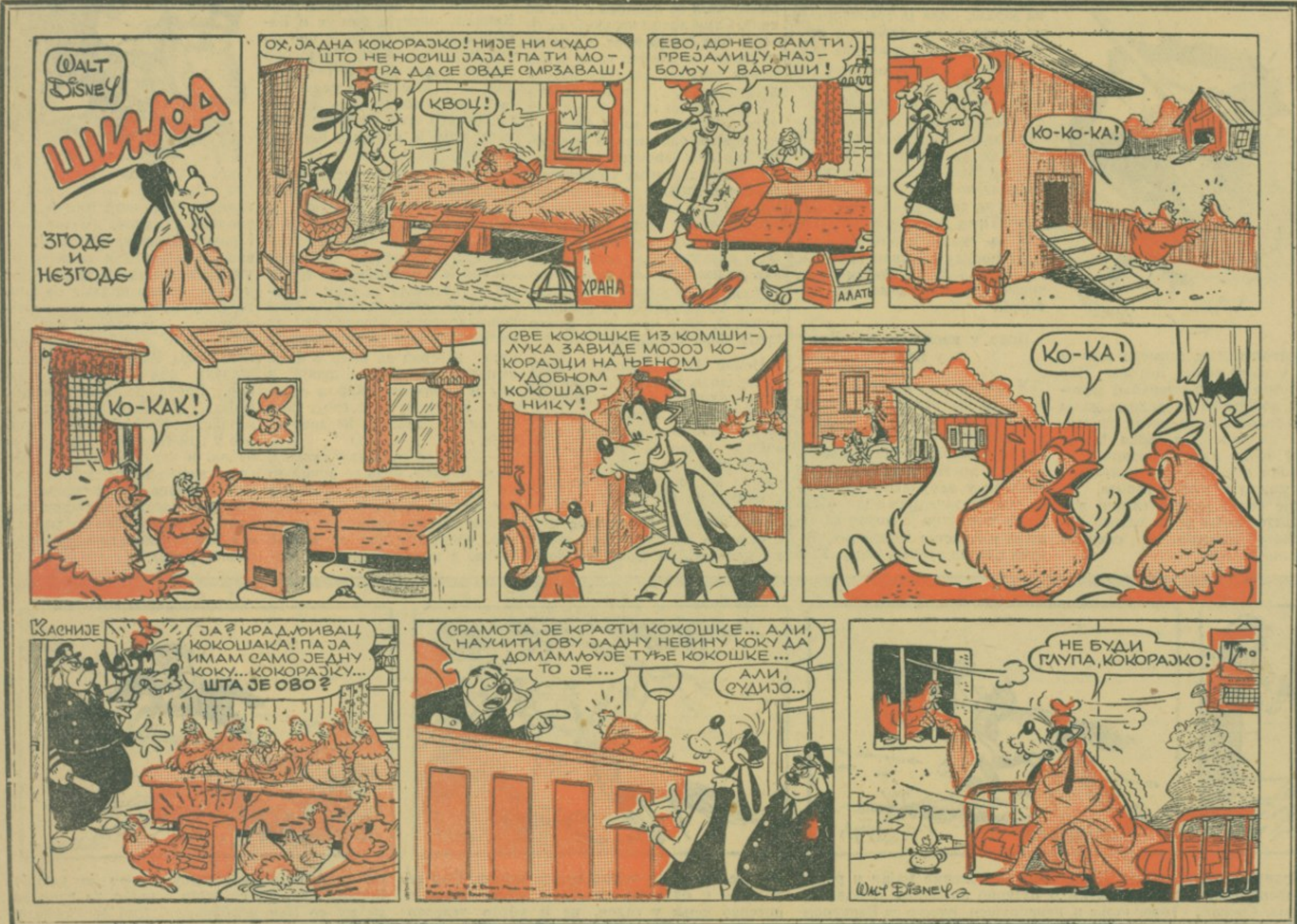
сти да држе ослоњено на својим раменима једно велико стабло, да би се на тај начин, наравно симболички, припремили за подношење терета и обавеза које доносе брак.

МАЧКА У ЦАКУ

Девојке из индиског племена Најади бирају будућег мужа на тај начин што из једне гомиле разног хладног оружја извуку лук,

стрелу, коње или секиру, не знајући коме изабрани предмет припада. По старом племенском обичају, девојка мора да се уда за сопственика изабраног оружја.

С ЈЕДНОМ АТОМСКОМ БАТЕРИЈОМ 47.000 КИЛОМЕТАРА

Недавно је објављен приказ путовања пре подморнице на атомски погон у току њене прве године „живота“.

ПОБЕСНЕЛИ СЛЕПИ МИШЕВИ

У неким народима постоји веровање да слепи мишеви на леђу на касне вечерње сетање и заривају им се у косу.

Па ипак, пре извесног времена стручњаци Светске здравствене организације изразили су сумњу да су разне врсте животиња које називамо заједничким именом слепи миш проузроковачи многих смртних случајева.

ОТПАЦИ — ИЗВОР БОГАТСТВА

Огромни простори у тропским и субтропским пределима сваке године заседе се шећерном трском.

ВИРУСИ „СИРОЧИЋИ“

У разним медијским лабораторијама и истраживачким центрима досад је откривено истражила различитих вируса „сирочића“ који још „траже своје болести“.

„ВОЛШЕБНИ“ НАФТОВОД

У једном америчком предузећу испитује се потпуно нов начин пречишћавања нафте, који ће, како се тврди, изазвати преокрет у петролејској индустрији.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

БУДУЋЕ СЕОБЕ НАРОДА

Један амерички научник предвиђа да ће се и у будућности догађати сеобе народа; додуше, не онакве какве су биле у прошлости.

РИБА С ВИШЕ ИМЕНА

Рибе се међусобно разликују по разним особинама. Тако у мору живи једна риба која, изгледа, има више имена него друге рибе.

ШТА ЈЕ УЗРОК?

После дугог проучавања, један амерички лекар установио је да се код близанаца много чешће јављају недостаци у говору него код остале деце.

физички и психички, нормално развијена, па се мисли да је томе узрок ненормалан положај за време трудноће и рођења.

ПРВИ НЕМАЧКИ ПОСЛЕРАТНИ АВИОНИ

Први авиони који су после рата израђени у Немачкој појавили су се недавно у Бремену, приликом „дана авијације“.

МИКРОСКОПСКИ АЛАТ

У Америци је израђен алат којим се може радити само уз помоћ микроскопа. Колико је тај алат сићушан разумеће се боље ако га упоредимо с једном власи из људске косе.

НОВОСТ У СПАСАВАЊУ ОД ПОЖАРА

У Западном Берлину уведена је једна нова направа за спасавање укућана приликом пожара. То је једна кугла која виси на врху ватрогасних мердевина.

КАКВЕ СУ ТО МОРСКЕ ЗМИЈЕ?

Морске змије су групе змија отровница које живе и рађају младунце у морима.

ПНЕУМАТИЧКА ОДБРАНА ОД ТАЛАСА

Кад нека природна лука не пружа довољну заштиту од таласа, морају се подићи лукобрани од камена и бетона.

СКЛЕРОЗА КОД ЖИВОТИЊА

Два лекара из једне болнице у Калифорнији, после дужих опита, утврдили су да и сисари пате од закречавања артерије.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Насмејана јабука

Узмите једну лепу, ружичасту јабуку, па оштрим ножем на четири места ољуштите кору.

шарену траку око дршке и — добила сте јабуку која се смеје.

ОВА ДВА МРТВА ПСА

Са четири црте криве Могу да оживе!

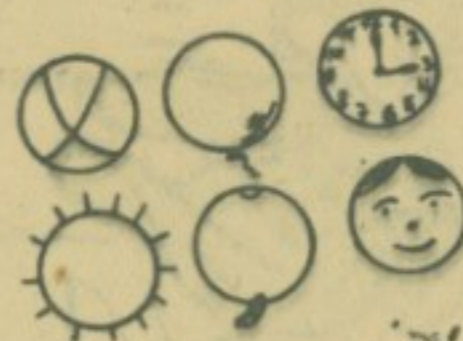
ОНА ДВА МРТВА ПСА

Са четири црте криве Овако оживе!

Све од круга

Лопту, балон, часовник, јабуку, сунце и главу можете направити врло лако кад прво направите круг, па онда све остало.

Загонетка

Месо сечка, а нож није. Корен има, дрво није. Ни звер није, једе шпе... (9.62)

ЧУДНОВАТА СКРИВАЛИЦА

Испод ових дванаест слика числени су бројеви. Откријте прво шта представљају слике, па из тих речи нађите једно по једно слово, редом као што је на сликама назначено.

... име лавиринт долази од египатске речи „лоп-рохунит“, која значи „храм на ушћу реке“.

... Сирано од Бергера, кога Ростан није измислио и који је заиста живео.

... у Индији је веома омиљен народни инструмент цораган, који се уствари састоји од једног већег и

једног мањег бубња. По мањем бубњу удара се руком, а по већем палицом.

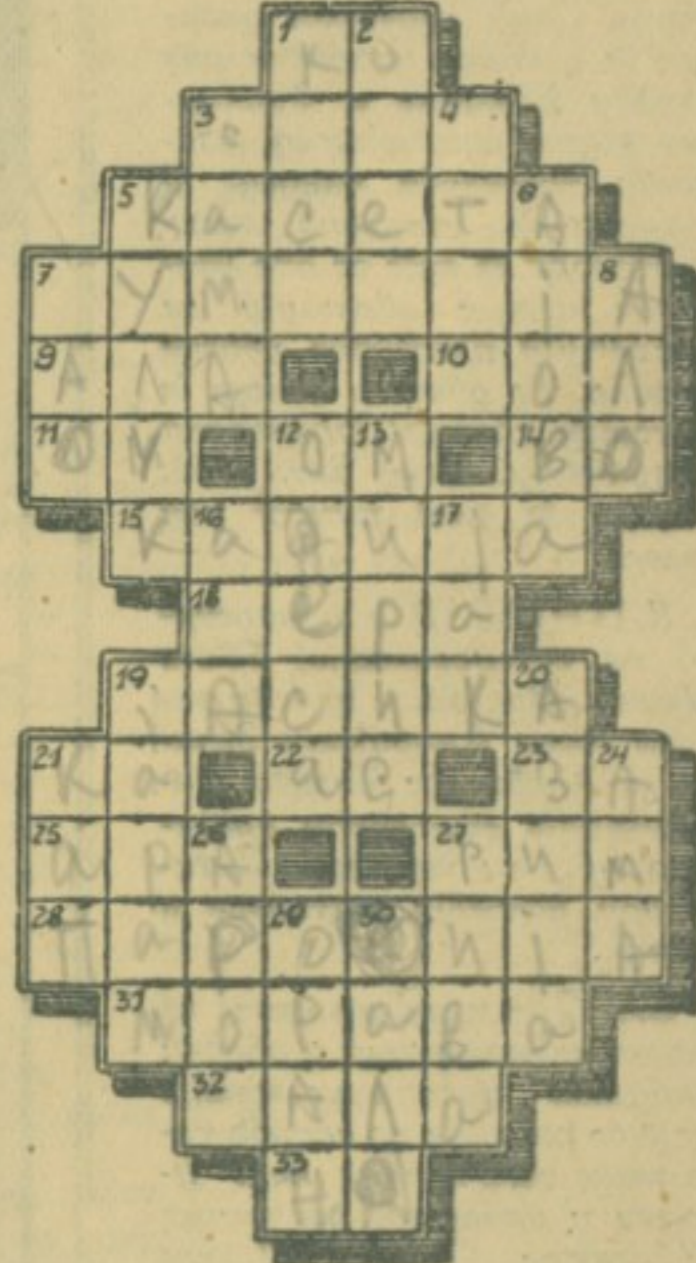
... грчки филозоф Анаксимандар са Милета, који је живео шест векова пре наше ере, рекао је да људи воде порекло од животиња најближих човеку.

... на Вулкану, једном од Липарских Острва, које се сматрају станом бога Вулкана, постоји вулкан који се зове Вулкан.

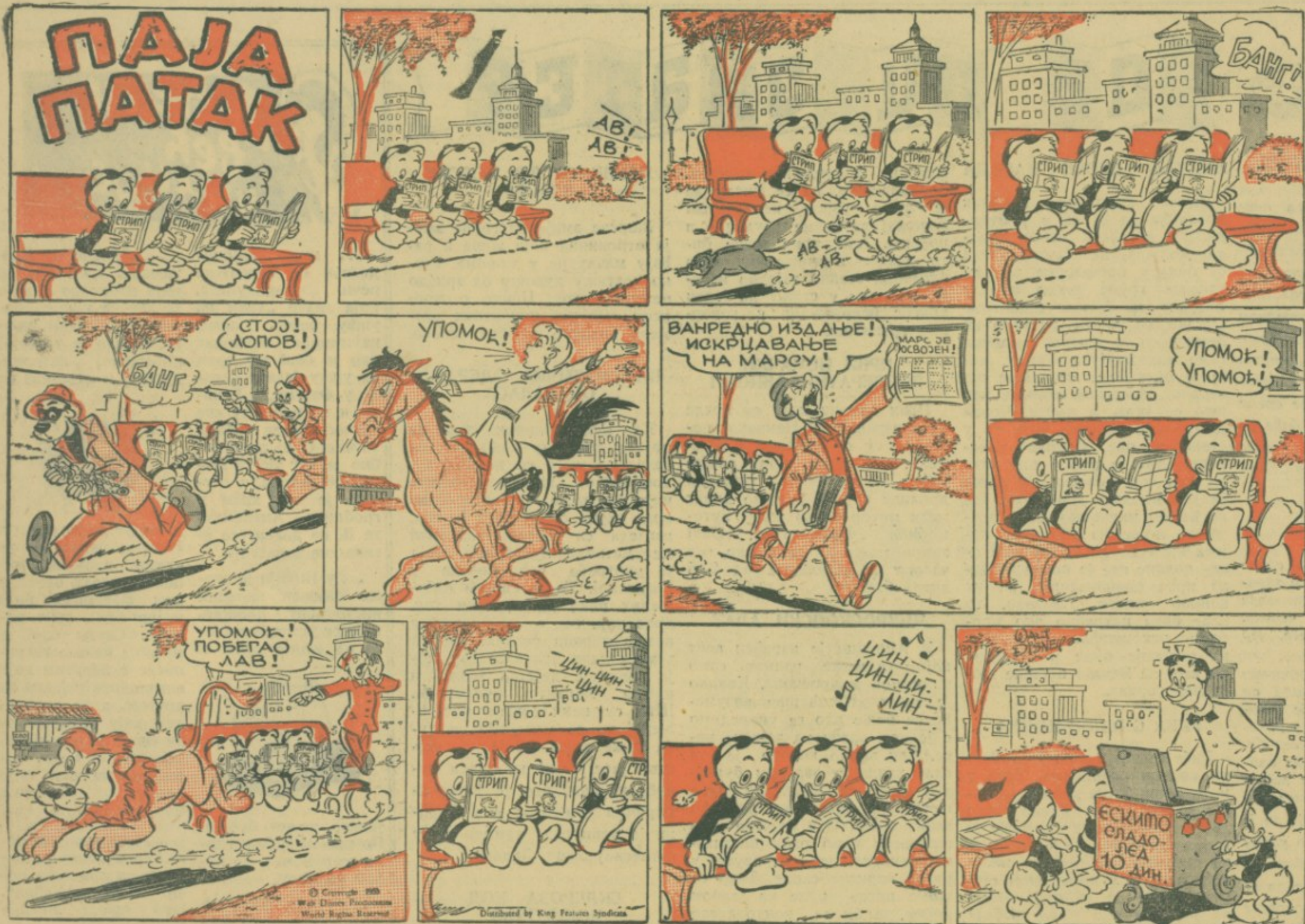
Водоравно: 1) улитна заменица; 2) наша река; 3) кугла за наикит; 4) једна европска држава; 5) змај; 6) пакет; 7) прилог; 8) језица за мерење електричног отпора; 9) домаћа животиња; 10) турски судија; 11) женско име; 12) врста дрвета; 13) предлог; 14) првак; 15) предлог; 16) место у Шведској познато по смучарским теренима; 17) главни град једне суседне државе; 18) потсмешљив књижевни састав; 19) река у Моравској; 20) притока Дунава; 21) део чизме; 22) предлог.

Усправно: 1) савремени француски књижевник (Жан); 2) енглески социјалист-утопист (Роберт); 3) усамљена; 4) римски политичар из I века; 5) присилан вал селача под феудалцима и код нас под Турцима; 6) једна од држава које сачињавају САД; 7) овужани сукоб народа; 8) телефонски позив; 9) пристаниште на Пирном Мору; 10) арома; 11) страна женског тела; 12) снажан; 13) иго; 14) један континент; 15) део течности; 16) узвик нестрпљења; 17) бог љубави кол старих Грка; 18) обала; 19) град у Алжиру; 20) тежина амбалаже.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Вергилије; 2) Ира; 3) леп; 4) са; 5) Иде; 6) јен; 7) епиграм; 8) Илија; 9) Ема; 10) олуја; 11) ина; 12) тета; 13) Адам (Смит); 14) ја; 15) „Ема“; 16) Ма; 17) аналит; 18) Крета; 19) но; 20) ам; 21) ти; 22) Опа; 23) беј; 24) тараптел; 25) Иван; 26) Есад; 27) пасторала.

ДОБАР ЦОКЕЈ

Пага: Како се показа Паја на тркама?
Влаја: Одлично! На првој препони стигао је пре коња на ону страну!

ЗНА ОН ЗАШТО ПЛАЧЕ

— Зашто си се толико расплакао, Раја? — пита Велка.

— Влаја је пао с балкона на улици. Јо-о-ој!

— Немој да плачеш због тога. Није му ништа. За јан-два биће опет на ногама.

— Знам, али Гаја га је видео како пада, а ја нисам. Јо-о-ој!

БУКВАЛНО СХВАТИО

Шиља: Кад сам код вас куповао аутомобил, обавезали сте се да ћете ми заменити све делове који се у току прве године буду сложили.

— Тргован: Да. А шта је сложило?

Шиља: Моја лева рука и два ребра.

ФИЛМ ЈЕ КРИВ

Учитељ: Твој домаћи за датак „Један одлазак у биоскоп“ исти је од речи до речи са задатком твог брата Гаје.

Раја: Сигурно. Гледали смо исти филм.

КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ИТАКАН

КАД ЈЕ СКЛОПЉЕН ИД-НОВ УГОВОР?

- 1638
- 1786
- 1912
- 1936

КАТИЈАВАР је:

јело од рибе
полуострво
встар
старо оружје

САГО је:

персиски песник
острво у Индиском Океану
намирница
врста биљке

ОДГОВОР:

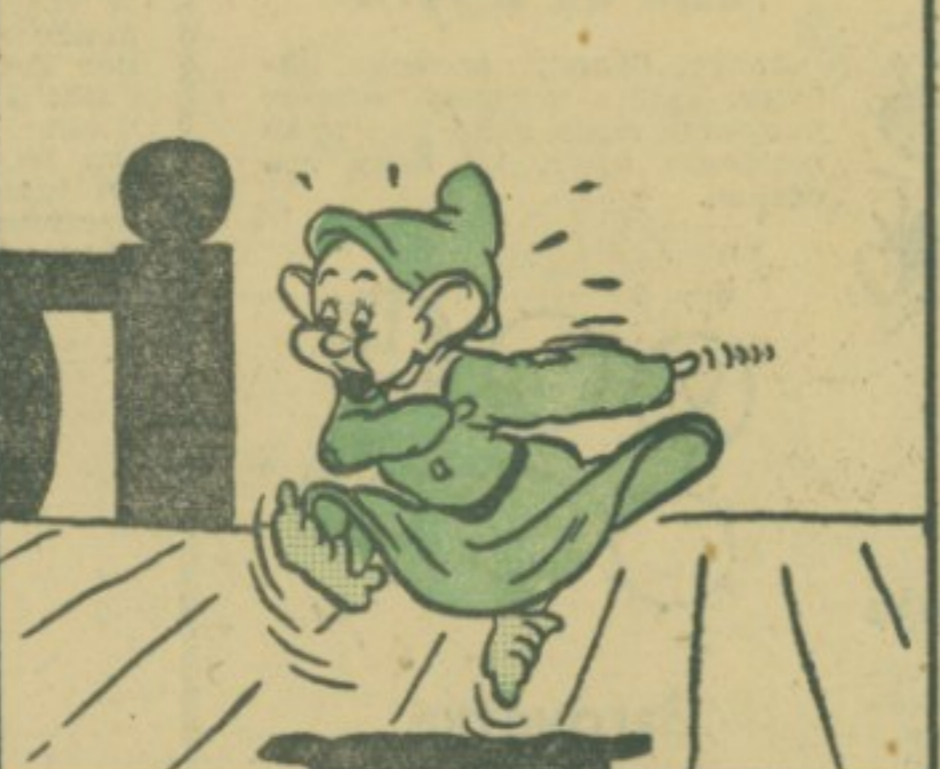
ИДНОВ УГОВОР закључен је између Енглеске и Француске 26 септембра 1786 године. Тако је назван по енглеском преговарачу лорду Идну. Овим уговором окончан је вековни царински рат између Енглеске и Француске и уређени њихови узajамни трговачки односи. У уговору је утврђена листа производа за које се обе уговорне стране обавезују да примењују идентичне увозне царине. Та обавеза довела је у тежак положај француску индустрију. Нови рат, 1793, ставио је овај уговор ван снаге.

КАТИЈАВАР је полуострво на северозападној обали Индије. Налази се између залива Кача, Камбајског Залива и Арабског Залива. Захваљујући вештачком наводњавању, на полуострву Катиявару успевају житарице и памук.

САГО је малајски назив за животно намирницу у облику округлих провидних зрнаца која се добијају из скроба такозване саго-палме, која успева у тропским прегелима (Малајска Острва, Цејлон итд.). Из влажног скроба, уз помоћ нарочитих сита, добијају се округла зрнаца која се загревањем претварају у намирницу саго.

WALT DISNEY'S
СЕДАМ ПАТУЉАКА
и
ГУСАР

ОДЈЕДНОМ МУТКО СЕ, САВ УЗБУЂЕН, ПОЗАВИ НА ПАЛУБИ...

УХ, ОВАЈ МУТКО! УВЕК НАМ СМЕТА КАД СМО ЗАУЗЕТИ!

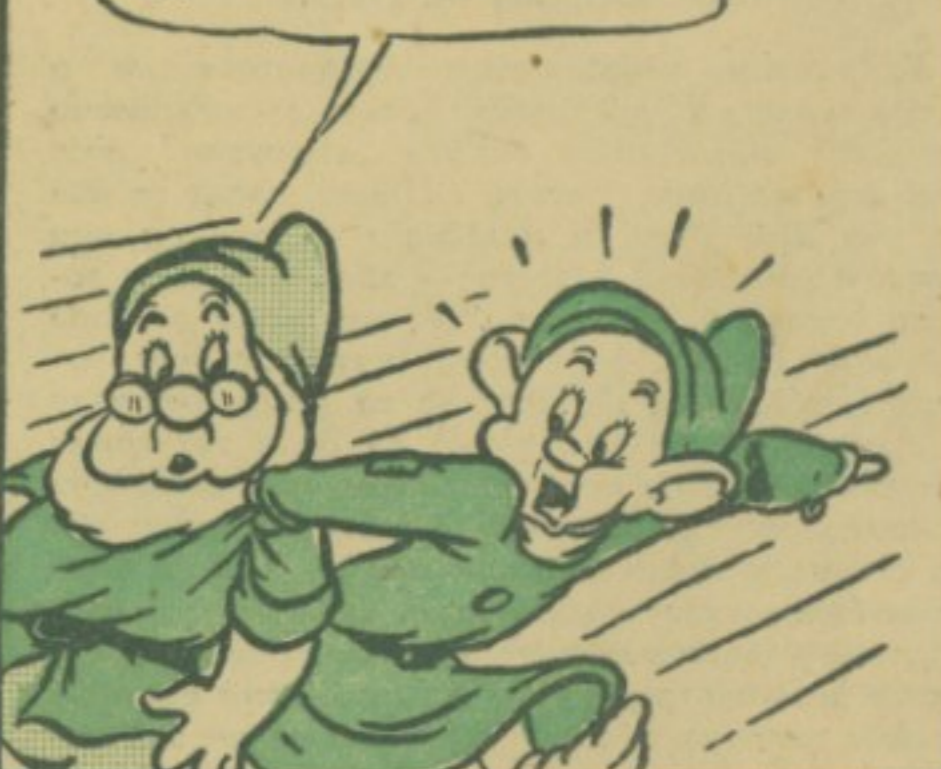
ДОБРО, ШТА ЈЕ?

САМО ДА НЕ БУДЕ БУРЕ! ИНАЧЕ НИКАД НЕЋЕМО СТИЌИ ТАМО!

ДА, НЕКО ЈЕ ЗАКОЧИО БРОД... ХМ... А ЈА СЕ НЕ БЕЖАМ ВИШЕ ПЛАНА... ПАЗИ, МУТКО! ШТА МУ ЈЕ? ИЗГЛЕДА ВАН СЕБЕ!

ХАЈД'МО ЗА ЊИМ! СИГУРНО ХОЋЕ НЕШТО ДА НАМ ПОКАЖЕ!

У ТОМ ТРЕНУТКУ ЈЕДНА РИБА ЈЕ ПРОЛЕТЕЛА ПОРЕД БРОДА...

ШТА ЈА ТО ВИДИМ? ВЕШТИЦА?

НАСТАВИЌЕ СЕ